

In-Novelli, il-Poeżiji u l-Kanzunetti għall-Ewwel Sena tas-Sekondarja Livelli 4 u 5

Id-Dipartiment tal-Kurrikulu u t-Tagħlim Elettroniku,
Iċ-Ċentru tal-Kurrikulu,
Kamra 7, Triq Sarria,
Il-Furjana FRN 1460

Tel. 2598 2907, 2598 2905, 2598 2927

Uffiċjali Edukattivi: David Muscat, George Mifsud u David Agius Muscat

Indirizze: david.muscat.4@ilearn.edu.mt; george.mifsud@ilearn.edu.mt;
david.agius.muscat@ilearn.edu.mt

In-Novelli

Is-Sigriet tan-Nannu ta' Alfred Debattista

meħuda mill-ktieb *Helwin u Mexxejja*, Transplant Support Group, 2004

F'belt żgħira, fit-Tramuntana tar-Renju Unit, kienet tgħix il-familja Kelly, magħmula minn John u Karen, li kellhom tifel ta' tmien snin, u li magħhom kien jgħix ukoll missier John li kien jismu Peter.

Il-missier kien raġel f'saħħtu sewwa u kellu xogħol iebes manwali u ġieli anke t-tifel, Paul, għax hekk kien jismu, kien iħobb imidd idejh ma' missieru, wara l-iskola, għax kien jammira xogħol missieru.

Ġie żmien illi t-tifel aktar kien iħobb ikun qrib xogħol il-missier milli l-iskola. Kien ifittex kull skuża biex ifalli l-iskola. Deher li din il-bičča li kien jiffrekwenta xogħol missieru kienet skuża biex jevita l-iskola.

Din il-bičča, l-aktar lil Karen, omm it-tifel, bdiet tinkwetaha u ġurnata minnhom marret l-iskola tat-tifel biex tkellem lill-għalliema ta' binha u tara x'qiegħed jġri u xi progress kien qiegħed jagħmel it-tifel fl-istudju tiegħu.

L-għalliema wrietha bič-čar li ma kienet kuntenta xejn bil-progress tat-tifel u stqarritilha li, minkejja kull sforz li kienet tagħmel miegħu, it-tifel kellu diffikultà kbira biex jifhem u li ma kienx jista' jdaħħal u jzomm f'moħħu kulma turi lit-tfal fil-klassi.

Deher čar illi t-tifel ma kellux il-kapačità li jaqra u skont l-għalliema dan seta' kien ġej minn difett ġenetiku.

Skont Karen, żewgħa John, qatt ma lmentat minn difett bħal dan, iżda hi aċċettat il-parir tal-għalliema li lit-tifel tirreferih għal klinika f'belt oħra li kienet tispesjalizza fil-kura ta' dan it-tip ta' difett.

Meta sema' b'din il-proposta, John - li kien bniedem kburi għall-aħħar - ma riedx jaċċetta li ibnu seta' kellu xi difett bħal dan u ma ried bl-ebda mod li ibnu jmur għall-kura li semmiet l-għalliema.

Peter, in-nannu tat-tifel, kien qiegħed bil-kwiet kollu jsegwi dan kollu. Huwa wiegħed lil Karen li kien sejjer jagħmel mill-aħjar biex jipperswadi lil John jagħti lit-tifel il-kura li kellu bżonn.

Meta għadda ftit taż-żmien gmielu u John baqa' jwebbes rasu dwar it-tifel, in-nannu Peter waħhalha f'moħħu li jieħu lit-tifel għal din il-kura, bil-ħabi ta' John.

Ta' min jgħid li Peter, għalkemm qaleb is-sittin sena, kien għadu jmexxi negozju zgħir bl-għajnuna tal-assistent tiegħu, li kien jethodlu ħsieb ħafna mill-immanigġjar tal-bejgħ u x-xiri. Dan, billi in-nannu Peter ma kienx jaf jaqra u jikteb.

Mingħajr ma qal lil ħadd in-nannu kien induna li d-difett li kellu t-tifel kien wirtu mingħandu. Kien għalhekk li kien qiegħed jieħu dak l-interess lit-tifel, neputih.

Mela, gurnata fost l-oħrajn, Peter ftiehem ma' Karen u qabad lit-tifel kmieni filgħodu, ftit wara li John mar għax-xogħol bħas-soltu, u telaq bil-karozza tal-linja lejn il-klinika li kienet semmiet l-għalliema tat-tifel.

Meta wara x-xogħol, John irritorna d-dar u ma sabx lit-tifel, malajr induna x'kien għamel missieru, u dak il-ħin stess qabad il-karozza tiegħu u ġera lejn il-post fejn kienet tinsab il-klinika. Fir-*Reception Area* sab lil missieru ma' ibnu. Wara li ta xebgħa kliem lil missieru, ħallieh hemm, imbellah, u telaq lura bit-tifel.

Ftit wara dan kollu, waħda mill-infermiera għajtet il-kunjom tat-tifel u n-nannu Peter ipprezenta ruħu bħala li l-pazjent kien huwa. Dan għamlu għax ħaseb, bejnu u bejn ruħu, jekk id-difett ta' neputih wirtu mingħandu, dak li kellu jingħad lilu mit-tobba kien jgħodd bl-istess mod għat-tifel.

Wara li għamlulu t-testijiet u wrewh metodi kif seta' wieħed jegħleb dan id-difett, in-nannu ħallashom u mar lura lejn id-dar. Meta għadda ftit żmien minn din il-burraxka, in-nannu Peter beda jgħaddi ftit ftit dak li kienu wrewh fil-klinika lit-tifel.

Sa fl-aħħar kellu jgħid lil tal-familja li anke huwa kellu dan id-difett, bħat-tifel, u li kien ċar li dan kien wirtu mingħandu. Filwaqt li Karen kienet ħanina man-nannu, John u t-tifel ħaduha bi kbira wisq illi n-nannu ħeba dan minnhom għal dawk is-snin kollha. Paul ma riedx jaf aktar b'nannuh, għax ħass li kien bata minħabba fih, jew aħjar, mill-ħabi tiegħu, għax kieku, l-affarijiet kienu jsiru aħjar.

Kien fl-istess żmien ta' din l-istorja li f'din il-belt kienet qiegħda toqrob l-elezzjoni biex jintgħażel rappreżentant tal-belt, għall-Gvern Lokali tar-regjun li l-Belt tal-familja Kelly, kienet tiffirma parti minnu.

In-nannu Peter kien bniedem popolari u maħbub sew. Kien magħruf ħafna għall-karità li kien jagħmel u għall-għajnuna u l-pariri li kien dejjem jagħti lil kull min ikollu bżonnu.

Ħafna nies ħajruh jikkontesta din l-elezzjoni u wara ħafna jtella' u jnizzel, aċċetta. Kellu dejjem iberren f'moħħu l-fatt li ma kienx jaf jaqra u jikteb.

Fil-laqgħat li kien ikollu man-nies kien dejjem jipprietka l-onestà u l-integrità u meta għadda minn din il-burraxka ta' neputih, dak li kien jipprietka daħħlu f'qoxortu. U wara dik il-ħasla li kien qala' mingħand

ibnu u l-kliem iebes tat-tifel, ħa l-ewwel okkażjoni li gietu, waqt laqgħa pubblika qabel l-elezzjoni, li jiftaħ qalbu u jikxef sigrietu.

Qal lin-nies miġbura li kien sejjer iwarrab għax, qalilhom:

"Jien żammejt sigriet ġewwa fija għal ħafna snin - dak li la naf nikteb u lanqas naqra - u li kaġun ta' hekk, swejt ta' deni għan-neputi tiegħi li tant inħobb. Dan għamiltu mingħajr ebda ħsieb li nonqos lil xi ħadd, wisq aktar lill-graba tiegħi li tant għandi għal qalbi. Għalhekk, issa jiena li tant ippritkajt l-onestà, inħoss li għandi nwarrab għax inqastkom."

Kulħadd issomma għal dan il-kliem. John, Karen u t-tifel Paul, ma felħux ilissnu kelma, sakemm it-tifel ġera lejn il-palk, fejn kien hemm nannuh, u għannqu miegħu u talbu jaħfirlu. Hekk għamel ukoll missier it-tifel. Meta ra dan kollu, l-assistent tal-ħanut tan-nannu, għolla leħnu u qal lin-nannu Peter:

"Inti kont dejjem ta' għajnuna għal kulħadd; solvejtilna ħafna problemi, u għalhekk irridek li xorta tikkontesta din l-elezzjoni għax aħna lkoll xorta għad għandna fiduċja kbira fik."

Hekk qablu miegħu ħafna nies oħra biex aktar tard Peter gie elett fil-Kunsill Reġjonali, kif xtaq hu u n-nies tal-belt.

Issa John, sa fl-aħħar aċċetta li ibnu jingħata l-kura u l-attenzjoni li kellu bżonn u, bl-għajnuna wkoll tan-nannu, għamel ħafna progress sakemm għeleb għal kollox id-difett li kellu.

Meta darba minnhom id-dar, it-tifel beda jaqra ktieb tal-iskola, li kien fih stejjer tat-tfal, li min jaf kemm inqraw lilu, John beda jiftakar kemm missieru, in-nannu Peter, kien suppost qralu stejjer minnhom. Sa fejn jaf u kien jiftakar, dejjem kien aċċetta u ħa pjaċir bir-rakkonti ta' missieru.

Issa li sar jaf kollox, u li missieru, fil-fatt, qatt ma kien jaf jaqra jew jikteb, induna li missieru kien biss jara l-istampi, u li l-istorja kien jivvintaha huwa skont l-immaginazzjoni ta' moħħu.

Issa għalhekk seta' japprezza aktar il-kwalitajiet sbieħ ta' missieru.

U meta t-tifel kultant jaqra xi storja popolari mat-tfal ta' kull żmien, in-nannu Peter kien jgħid lit-tifel -

"Eh ... mela hekk kienet tgħid dik l-istorja, wara kollox ... mhux eżatt kif kont ngħidhom lil missierek!"

U John kien jagħti ħarsa minn taħt il-għajn lejn martu u kulhadd kien jitbissew bil-qalb.

Frar 2001

Il-Kalzetti tas-Suf ta' Rita Saliba

Din il-ġimgħa Brenda kienet gabet ruħha tajjeb ħafna. Ma ħallietx xogħol tal-iskola barra, marret taqdi 'l-mamà u anki ħaslet il-platti kull filgħaxija.

"Mamà, nista' ninzel għand iz-zija Tektek?" staqsiet lil ommha b'hegga kbira fuqha Brenda.

"Iz-zija Kolina", ikkoregietha l-mamà. "Mur u qis li ma ddumx. Tinsieq toħdilha dawn il-kobob tas-suf miegħek. Sibt erba' kuluri sbieħ u żgur se tieħu gost bihom iz-zija!"

Brenda kienet toqgħod mal-mamà fil-flett ta' fuq dak taz-zija Kolina. Ta' spiss kienet tinzel għand ix-xwejha li, fil-fatt, ma kienet tigi zijitha xejn. Imma Brenda kienet tħobb issejħilha zija. Mill-banda l-oħra Kolina ma kellha 'l ħadd u Brenda flimkien m'ommha kienu wens għaliha. U fuq kollox fil-fond ta' qalbha kienet tieħu gost li xi ħadd jgħajtilha zija. Wisq iżjed kienet tifrax b'dik it-tellerita ta' Brenda li meta kienet tigi għandha kien ikollha tagħlaq ir-radju u addijo l-aħbarijiet. Brenda kienet kapaci tirrakkonta l-aħbarijiet bir-riklami b'kollox.

Brenda nizlet it-taraġ sitta sitta, ixxejjer il-qoffa bil-kobob tas-suf. Fid-dar taz-zija Kolina kienet tistħajjilha daħlet fid-dinja tal-pupi maħdumin mis-suf kollha jħarsu lejha b'għajnejn irrakkmati f'forma ta' salib. Malli tidħol, Brenda kienet issib jilqgħuha żewġ orsijiet kbar, wieħed bilqiegħda quddiem l-ieħor fuq iż-żewġ siggijiet tal-intrata. Pupi oħrajn maħdumin f'kull xorta t'animali tal-bosk kienu jilqgħuha minn fuq l-ixkafef, kollha maħdumin eżatt pont wara pont mis-swaba' ħabrieka taz-zija Kolina. Id-dar kienet imlibbsa b'tapiti kollha kuluri li kienet taf iżżewwaq u tqabbel sew ix-xwejha. Dawk tgħidx kemm kienet tieħu gost toqgħod fuqhom Brenda.

"Ġibtli kobob illum?" laqgħatha z-zija Kolina hekk kif daħlet it-tifla.

"Ara xi ħdimtlek din il-ġimgħa", kompliet tgħidilha x-xwejha filwaqt li wrietha pupu maħdum u mlibbes ta' baħri.

"Kem hu sabiħ!" stagħġbet Brenda. "Nista' nibda nilgħab bih?"

"Dażgur, imma attenta li ma tħammgux għax għadu ġdid", wissietha z-zija Kolina li kienet taf li f'idejn Brenda ma tantx kienu jibqgħu godda l-pupi. U hekk reggħet bdiet ittektek il-labar twal qishom mustaċċi stirati u ttella' pont wara pont, u kulur jidħol go kulur filwaqt li Brenda bdiet tilgħab bil-ġugarell il-ġdid.

Imma x'kien illum Brenda mhux ittaqtaq daqs is-soltu? Ix-xwejha tħassbet ftit u rat kif se taqbdilha d-diskors lit-tifla. Kienet taf li Brenda ma kinitx minn dawk tad-dijadema fuq rashom u xi praspura żgur li kienet tieħu gost tirrakkuntaha u mhux iżzomm fommha sieket.

Iz-zija Kolina bditilha fuq l-iskola, imbagħad fuq l-għalliema, imbagħad fuq il-ħin tal-brejk imma kollox kien milqugħ bi twegiba xotta. Fl-aħħar ix-xwejha qatgħatha li tmur fuq ras il-għajn u tkun taf x'ġara lit-tifla.

"Brenda, illum żgur ġralek xi ħaġa", bdiet ix-xwejha filwaqt li subgħajha komplew itektku l-labar ras ma' ras.

Brenda dan kienet qed tistenna għaliex liz-zija Kolina setgħet tgħidilha kollox.

"Heqq mhux dawk il-kesħin tal-klassi", bdiet tiftaħ qalbha Brenda.

Il-labar waqfu għal ftit ħalli t-tifla tkun tista' tkompli.

"Bdew jgħajruni għax il-papoċċ li xtratli l-mamà mhux bħal tagħhom. Hadd ma ried jagħzilni għar-*relay* u qaluli li fit-tlielaq ma' klassijiet oħra se nwaqqagħhom għaċ-ċajt," reddnet Brenda b'lehen kwazi jirtogħod.

"Stenna ftit", wegħitha x-xiħa. "Dak il-papoċċ li gjejt bih hawn l-aħħar darba?"

"Iva, dak hu", wegħitha t-tifla b'rasha baxxuta. "Jien tgħidx kemm fraħt meta l-mamà qaltli li se tixtrihuli. Kont ili narah fil-vevtrina u għogobni kollu kuluri, qisu l-kobob tas-suf li jkollok int, zi! Tgħidx x'ma qalulix sħabi tal-klassi! Għamlu gurnata jaqbd u miegħi."

Hawnhekk iz-zija Kolina tellgħet il-labar ma' moħħha bħal donnhha qed ittektek ftit il-memorja.

"Meta kont l-iskola jien, kien hemm tifla li kienu jgħajruha ..." bdiet tgħid bħal donnhha qed tipprova tiftakar. Brenda berrqet għajnejha.

"Iva, niftakar, din it-tifla kienet tilbes kalzetti rrigati tas-suf. Kienet taħdimhomha ommha u tgħidx kemm kienu jsaħħnu. Kienu kalzetti kollha rigi kkuluriti maħdumin minn min jaf kemm-il biċċa suf," ix-xwejħa waqfet ftit biex ittella' aktar xogħol bil-labar.

"Kompli għidli", qabżet Brenda li issa kienet fuq ix-xwiek biex tkompli tisma'.

"Eħe, kienu jgħadduha biż-żmien fil-klassi u niftakar ma kinux iħalluha taqbeż il-ħabel. Darba minnhom filwaqt li kienu qed jagħmlu tellieqa daħlet fil-filliera biex ittellaq. Kulħadd beda jidħaq b'dawk il-kalzetti jew jgħaddi xi kumment iżda din it-tifla ma tatx kashom, u xħin is-surmast saffar, telqet tigr i b'kemm kellha saħħa. Lebbtet qisha ziemel u bdiet tgħaddi 'l sħabha u tħalli 'l ħafna minnhom l-art. Anki lis-subien għaddiet! Minn dakinhar ħadd ma daħaq biha iżjed u

kien hemm min staqsieha biex tgħid 'il-mamà tagħha taħdmilhom kalzetti bħal tagħha."

Għajnejn Brenda xegħlu. "Mela anke jien, hekk nagħmel, għax jien nigri ħafna u beħsiebni nigri l-ewwel. Nurihom jien!" għajtet it-tifla ferħana filwaqt li qabżet minn fuq is-siġġu qisha digà ħadet l-ewwel.

Iz-zija Kolina tbissmet. Hekk riedet taraha lil Brenda. Hija u taħdem u ttektek il-labar, kobba suf fettlilha titgerbeeb mal-art ħdejn dawk il-par saqajn mgħaddmin imlibbsin papoċċ tas-sodda. Fil-pront, Brenda niżlet tiġborhielha iżda hekk kif ħatfet il-kobba, minn taħt dak id-dublett twil tilmaħ par kalzetti maħdumin mis-suf, irrigati kollha kuluri.

It-tifla waqfet fejn kienet, ħarset lejn iz-zija Kolina u ratha tidħaq. Malajr indunat min kienet dik it-tifla li żmien ilu kienet giet l-ewwel fit-tellieqa!

Ġrajja ta' Żmien il-Gwerra ta' Charles Casha

meħuda mill-ktieb *Darbtejn Insiru Tfal*, Klabb Kotba Maltin, 2005
<https://www.midseabooks.com/>

Ix-xjuħ kollha jħobbu jitkellmu ħafna dwar l-imghoddi tagħhom. Dan għax forsi jgibilhom tifikiriet sbieħ jew għax huwa sugġett li dwaru jafu sew u mhux lakemm tmerihom. Wigi u sħabu tal-pjazza wkoll kienu ta' sikwit ifakkru lil xulxin grajjiethom sa minn meta kienu żgħar sakemm kibru, iżżewġu, rabbew familja u rtiraw mix-xogħol biex jgħaddu l-aħħar jiem ta' ħajjithom għall-kwiet. Mhux l-ewwel darba li d-diskursata tal-pjazza waqgħet fuq żmien il-gwerra.

"Dak kien żmien ikrah l-aħwa!" kien qed jgħid Toninu għodwa waħda.
"Żmien ta' guħ, tbatija u għaks!"

"Alla jħarisna jekk xi darba jerga' jkollna ngħaddu minn żmien hekk ta' taqtigh il-qalb!" kompla miegħu Felic.

"Sewwa qed tgħidu ħbieb!" zied Wigi. "Ngħid għalija nitwerwer kieku kellna nerggħu nsibu ruħna fi gwerra bħal dik! Mhux il-biza' tal-bombi biss iżda l-għaks u l-guħ li kien hawn! Ma mitniex bil-bombi, konna se mmutu bil-guħ!"

"Tassew li kien hawn l-għaks," kompla Toninu, "biex tiddobba xkora patata kont trid tagħmel elf wegħda!"

"Jien niftakar li għal żewġ bajdiet wieħed ħabib tiegħi kien ħallas ħames xelini!" reġa' Felic.

"Mela x'inhul!" qal Wigi. "Kulħadd bil-flus u ikel ma kienx hawn! Mur kulhom il-flus li jkollok imwarrbin, jekk ma ssibx x'tixtri bihom!"

"Darba minnhom għal naqra ma spiċċajt il-ħabs jien!" qalilhom Felic f'daqqa waħda mingħajr ħadd ma staqsieh.

"Jaqaw Felic, għamilt xi waħda minn tiegħek?" staqsewh l-oħrajn għalenija.

"Jien m'għamilt xejn! Darba minnhom tlajt sar-Rabat għand ħabib tiegħi u mingħandu ddubbajt qoffa patata. Jien u niezal waqqfuni żewġ pulizija u riedu jafu minn fejn kont għibt dik il-patata. Ħaduni l-għassa u tgħidx kemm dewmuni hemm. Għamluli elf mistoqsija, sa bagħtu għal ħabibi biex jaraw hux veru kien tahieli hu. Insomma, biex ma ntawwalx, fl-aħħar ħallewni mmur lejn id-dar. Imma tgħidx kif werwruni! Mela ħija, kont se nsib ruħi fil-frisk!"

"Qed tfakkarni fi praspura li għamilna jien u Katrin fi żmien il-gwerra," qallu Wigi bi tbissima.

"Għidhiena Wigi!" heġġu Toninu.

"Mela darba waħda fettilli nitla' sal-Imtarfa u kif kont hemm għaddejt s'għand wieħed mill-kugini li kellu qabda raba' f'dawk l-inħawi. Kont ili ma narah żmien twil! Tgħidx kemm feraħ bija u qabel tlaqt ried bilfors jagħtini xkora patata. Ngħidilkom is-sew stħajt neħodhielu iżda hu baqa' jinsisti u fl-aħħar ħadtha. Naturalment ma stajt inniżzilha fuq dahri u għalhekk ftehimt miegħu li l-għada mmur għaliha bil-karozzin. U hekk għamilt. L-għada jien u Katrin qbadna karozzin u tlaqna lejn l-Imtarfa. Doma sejr in għomor u, m'hemmx għalfejn ngħidilkom, konna mbezzgħin għall-aħħar li jdoqq xi errejd u ninqabdu f'nofs it-taqbid. Iżda bl-għajnuna t'Alla wasalna bis-sliema. Striħajna xi nofs siegħa u wara li għabbejna l-ixkora patata fil-karozzin, tlaqna ċeklem ċeklem lejn id-dar. Konna wasalna sewwasew qrib il-Mosta meta f'nofs it-triq nilmħu pulizija qed jagħmlilna s-sinjal biex nieqfu.

"Hawn aħna Katrin!" għeditilha jien. "Magħmula tagħna! Jekk isibilna din l-ixkora jaħseb li sraqnieha u nispiċċaw biex jew jarrestana jew jeħodhielna!" Katrin qaltli biex nagħlaq ħalqi u nkompli magħha. F'daqqa waħda ntxeħet fuqi tgħajjat kemm tiflaħ, tixher u tibki. Hekk kif il-karozzin wasal ħdejn il-pulizija, waqafna u dak gerra l-purtieri biex ifittex għal xi kutrabandu.

"Hawn x'għara?" staqsiena b'leħen żorr il-pulizija.

"Jaħasra, jaħasra ... ma nafx x'għaralu ... ħallina mmorru Sinjur ... forsi nilħqu naslu," bdiet tgħajjat Katrin.

Il-pulizija baqa' mbellah iħares lejha mixħuta fuqi, tgħannaqni u tgħajjat kemm tiflaħ. Għal darb'oħra rega' staqsieha x'kien għara. "U xi tridu jigri. Mela m'intix tara b'għajnejk?" qaltlu Katrin. "Dan żewġi ... ħassu ħażin u rrid nieħdu għand tabib! U kieku ma tkomplix ittellifna żmien forsi nilħaq inwasslu qabel ikun tard wisq!"

Dak il-povru pulizija baqa' ma jistax jiddeċiedi jekk jemminx jew le dak li kienet qaltlu Katrin. Jien ma tniffistx u kultant bdejt nokrob xi waħda. Ridt nilgħab il-parti tiegħi bħalma kienet qiegħda tagħmel Katrin. Fl-aħħar bħal donnu beda jemminha u għamel sinjal b'idu lil tal-karozzin biex isuq. Dak ma qagħadx jistennieh jgħidlu darb'oħra għax ċaqċaq waħda bil-frosta fuq dahar iż-żiemel u f'kemm trodd salib saq 'l isfel. Fl-aħħar wasalna d-dar u tgħidx kemm dħakna bil-praspura li konna għamilna."

"Isa ħej, Wigi! Sewwa jgħidu li Alla jlaqqa' qabel ma jżewweg! Int u Katrin it-tnejn tinqalgħu għall-praspar!" qallu Felic.

F'dak il-ħin l-arlogg tal-knisja daqq nofsinhar neqsin kwart u Wigi nesa l-grajjet kollha ta' ħajtu u ħaffef lejn id-dar jhewden biss fuq dak il-platt sħun jistennieh fuq il-mejda tal-ikel.

Żewġt Iħbieb ta' Saviour Sammut

meħuda mill-ktieb *Il-Ħrejjef ta' Esopu*, Wise Owl Publications,
<http://wiseowlmalta.com/>

Żewġt iħbieb iddeċidew li jmorru mixja fil-kampanja. Kienu ħbieb tal-qalb u kienu ilhom jafu lil xulxin għal bosta snin. Kienu qishom fula maqsuma jew aħjar id-di u d-do. Kienu jwiegħdu li jaqbzu għal xulxin f'kull saram¹ li jsibu rwieħhom fih! Dakinhar, bla ma kienu jafu, kienu se jaraw kemm tiswa dik il-wegħda li għamlu lil xulxin.

It-tnejn kellhom moħħhom mistrieħ b'dik il-wegħda li għamlu u ħasbu li ma kellhomx għalfejn iħabblu rashom dwar l-inkwiet li setgħu jgarrbu.

Dakinhar qatgħuha li jgħaddu minn foresta. F'nofs triqithom semgħu ħoss geġ minn warajhom u meta ħarsu, lemħu ors kannella kbir miexi b'pass meqjus lejhom. Wieħed mill-ħbieb ħaseb għal rasu u tela' jigri maz-zokk tal-ewwel sigra li sab.

L-ieħor tħawwad. Ma kienx jaf x'se jaqbad jagħmel. Fl-aħħar intelaq mal-art u lagħabha ta' mejjet. Ipprova, kemm seta' jzomm in-nifs u żamm għajnejh u xofftejh marsusa.² Sieħbu kien qed jara kollox minn fuq is-sigra. L-ors resaq lej u qagħad ixammem u jfesfes ma' widnejh, ma' mnifsejh u ma' ġismu kollu. Meta l-ors ħaseb li dak kien mejjet, kompli sejjer fi triqtu jfittex xi ħaġa aħjar x'jikkaċċja.

Dak li kien fuq is-sigra niżel jigri ħdejn sieħbu.

"Ħlisnieha llum! X'waħda kienet se tigrilna! Aqtagħli l-kurzità xbin: dak l-ors x'qagħad ifesfislek f'widnejk?"

¹ Inkwiet u problemi.

² Magħluqin sewwa.

L-ieħor ma ħasibhiex darbtejn. Dar lejha u qallu: "Mela ħa ngħidlek x'qalli la trid tkun taf. Qalli li tassew fik ħabib int biex mal-ewwel saram ħsibt għal gildek u ma impurtak xejn minni!"

Tagħlima:

Meta nagħtu kelma rridu nagħmlu dak li nkunu wegħidna.

Bob, il-Kelb tal-Iskwadra tat-Tifi tan-Nar

ta' Leo Tolstoy
maqluba għall-Malti minn Charles Magro

meħuda mill-ktieb *It-Tfajla Ġurdien u Stejjer Oħra*, Pubblikazzjoni MUT, 1994

Jista' jkun li qatt ma rajtu ħruq. Ibaqgħu fuq kliemi li hu xi ħaġa tal-biża': in-nar joħnoq id-djar malajr, u kulma fihom, waqt li kuħadd jipprova jsalva. Naturalment, l-ewwel ma jaslu huma l-iskwadri tat-tifi tan-nar bil-karozzi jwerżqu, u jgibu magħhom il-pompi u s-slielem twal. Spiss fid-djar qegħdin jinħarqu jinqabdu xi nies; qalb in-nirien u d-dħaħen ma jkunux jistgħu jsibu minn fejn joħorgu.

Allura n-nies tal-iskwadra tat-tifi tan-nar jitolgħu mas-slielem tagħhom, jidhlu mit-twieqi u, b'periklu gravi għal ħajjithom, isalvaw lill-morda u 'l dawk li jkunu ntilfu minn sensihom. Izda l-aktar ħaġa tal-biża' u perikoluza hi, meta f'xi dar li ħadet in-nar, jinqabdu xi tfal. Meta jigrri hekk, generalment, hu diffiċli ħafna biex wieħed isalvahom għax jitwerwru u minflok ifittxu minn fejn joħorgu, jintefgħu f'xi rokna u anqas biss jitniffsu bil-biża'. Għalhekk, u minħabba d-duħħan, il-pumpieri anqas biss isibuhom. Propju biex dawn id-dizgrazzji jkunu evitati xi ħadd ħaseb biex jgħallem il-klieb kif isalvaw it-tfal waqt ħruq.

Barra milli hu annimal kuragguz ħafna, il-kelb ixomm ħafna. Meta jidhul f'kamra mimlija duħħan, ixammem ftit u jsib malajr fejn hu moħbi t-tifel. Imbagħad jibda jinbaħ bil-qawwi u l-pumpieri jmorru jigrú u joħorgu t-tifel. Drabi oħra, il-kelb ma jillimitax ruħu billi jinbaħ biss, izda jaħkem bejn snien u l-ilbies taċ-ċkejken u jigbdu lejn post żgur, billi jirnexxilu jsib passagġ qalb it-travi jaħarqu li jkunu waqgħu.

Dan li issa se nirrakkuntalkom hu fatt li ġara f'Londra ħafna snin ilu u l-protagonista tiegħu hu wieħed minn dawk l-animali prezzjużi.

Bob kien kelb kbir, b'saħħtu ħafna u mgħallem tajjeb. Bob kien ġa famuż ma' Londra kollha għax kien ġa salva mill-mewt xi tuzzana tfal. Darba nar qawwi ħakem dar. L-abitanti ħelsu fil-ħin u ħargu fit-triq. Il-fjammi tferrxu malajr u l-pumpieri, li waslu wara ftit ħin, bdew iħaddmu l-pompi mill-ewwel. Izda ma setgħu jagħmlu xejn: id-dar kienet maħkuma sewwa min-nirien. F'daqqa waħda mara żagħżugħa ħarget minn ġol-folla, tibki u twerżaq. Intefgħet fuq il-pumpieri u, tolfoq, bdiet turi tieqa fl-ewwel sular: "Hemm ... hemm fuq! Hemm binti ta' sentejn. Salvawha!" Il-pumpieri malajr ħallew lil Bob u l-animall qalbieni ntefa' ġon-nar. In-nies, imbellhin, raw il-kelb jgħib lil hinn mill-purtiera ħoxna tad-duħħan. U għal ħames minuti twal kulma kien jinstema' fit-triq kien iċ-ċaqċiq tan-nar: ħadd ma kellu l-qalb inissel kelma.

Fl-aħħar Bob tfaċċa jgħebbed gozz ħwejjeg imxarrbin bid-dmugħ; iċ-ċkejnkna kienet salvata! L-omm ġriet lejn bintha li ma kellha ebda ġerħa. Min-naħa tagħhom il-pumpieri ġrew lejn Bob u eżaminawlu kull parti ta' ġismu biex jaraw kellux xi ferita. Izda Bob beda jipprova jaħarbilhom u jeħles minn idejn dawk li bdew imellsuh u ntefa' mill-ġdid ġon-nar. Kulħadd indiehex: tgħid fid-dar kien għad baqa' xi tifel ieħor? Kien se jirnexxilu Bob isalvah fil-ħin? Id-dar kienet waslet biex tiġġarraf għal kollox.

Ftit wara, il-kelb tfaċċa b'xi ħaġa bejn snien. Kien milqugħ mill-għajjat ta' ferħ tal-folla: Bob, did-darba, kien salva l-pupa l-kbira tat-tifla iċ-ċkejnkna.

Il-Kappella ta' San Mitri f'Qiegħ il-Baħar ta' Victor Fenech

mill-ktieb *Leggendi minn Malta u Għawdex*, Kotba Merill, Promotion Services Limited, 2004, www.mirandabooks.com

Taħt sies ftit 'il bogħod mill-Għarb, f'Għawdex, kien lejl maħluq għas-sajd.

Johnny kien qed iħares lejn medda baħar ftit lil hinn mid-dgħajsa tagħhom.

"Pa," qal Johnny lil missieru. "Ara dik ir-roqgħa ħadra kemm tagħmel sabiħ! Dik x'inhì? Qisha dawl tiela' minn qiegħ il-baħar..."

Missieru Nikol tbissem u għemeż lil Gawdenz.

Nikol u Gawdenz kienu żewġ aħwa sajjieda mill-Għarb. Mhux l-ewwel darba li ħargu għall-passa tat-tumbrell f'dawk l-inħawi.

Did-darba Nikol ħa miegħu lil ibnu Johnny biex ikalaw l-għażel.³

Il-missier wieġeb:

"Ibni, dak id-dawl ġej mill-knsija ta' San Dimitri, li tinsab mgħarrqa fil-fond tal-baħar. L-istorja ta' San Mitri hi storja sabiħa ħafna ..."

Jingħad li darba filgħodu kmieni daħal fil-qala⁴ xini⁵ bil-bandiera tan-Nofs Qamar.

³ ix-xibka

⁴ port

⁵ vapur ta' żmien ilu

Ċorma Torok qabzu l-art u telgħu jgħagglu lejn il-knisja ċkejna fuq il-kap⁶, il-kappella ta' San Dimitri.

F'dawk l-inħawi kienu joqogħdu biss xi erba' familji tas-sajjieda. Għalihom il-knisja kienet wens kbir.

Lit-Torok ħadd ma rahom telgħin. Malli waslu sfrundaw il-bieb tal-knisja u dlonk bdew jisirqu kulma raw b'għajnejhom.

B'xorti tajba l-kwadru ta' San Mitri kien marbut fl-għoli u ma missewhx. L-inkwatru kien juri lil San Mitri bix-xabla f'idu u riekeb fuq žiemel sabiħ.

Wara li ħadu li riedu kissru li kien baqa' u ħejjew imorru lura lejn ix-xini.

Wieħed minnhom qal, "Hawn ma baqa' xejn x'nieħdu. Qed taraw dik l-għorfa? ⁷ Għax ma naslux s'hemm u naraw xi nsibu?"

Sħabu ma qalux 'le' u lkoll flimkien irħewlha lejn l-għorfa.

F'dik l-għorfa kienet toqgħod l-armla Żgugina ma' binha Mattew. Lil Mattew kienet tħobbu daqs id-dawl t'għajnejha.

Dik l-għodwa li l-furbani⁸ ġew jisirqu u jkissru fil-knisja ta' San Mitri, Żgugina kienet sejra tqajjem lil Mattew.

Kif daħlet f'kamartu, rat mit-tieqa miftuħa ċorma Torok resqin lejn l-għorfa.

Kienu ħamsa, kienu mgħagglin, u kienu armati sa snienhom.

⁶ għolja

⁷ dar žgħira u fqira

⁸ ħallelin tal-baħar

Malli rathom qabditha rogħda ma' ġisimha kollu. M'għarfitx x'taqbad tagħmel. Riedet tmur tagħlaq il-bieb bil-firroll, imma riġlejha żammewha.

It-Torok taw daqqtejn ta' sieq fuq il-bieb u tefgħuh ġewwa. Sabu lil Żgugina u lil Mattew, wiċċhom lewn il-qarsa tax-xema'.

Żgugina kellha dirgħajha madwar binha u bdiet trossu magħha. L-oħrajn bdew jidħku biha. Wieħed minnhom ħataf it-tifel bil-herra u ġibdu lejha.

Wieħed mill-furbani beda jgħajjat minn barra. Mar ieħor jara x'gara. Ġie lura jgħajjat ukoll u juri sebgħu lejn il-bajja.

Dak li kien ġibed lil Mattew waddbu fuq spalltu, u lkoll telqu jgħagglu 'l isfel.

Żgugina ħarget warajhom tgħajjat u tixher: "Mattew! Mattew! Fejn se tieħdu 'l Mattew tiegħi? Le! Tuni lura 'l Mattew tiegħi!"

It-Torok bdew jidħku biha u bdew jinbxuha biex tilħaqhom. Imma Żgugina kienet imdaħħla fiż-żmien. Fin-niżla waqgħet għal wiċċha.

Baqgħet bħal miblugħa tħares lejn ix-xini ankrat fil-qala. Wara ftit rat lit-Torok telgħin fuqu b'Mattew tagħha.

Rat ix-xini jaqla' qajl qajl. Rat l-imqadef jaqtgħu l-ilma bħal skieken. Rat il-qlugħ miftuħ u ż-żiffa miegħu. U ħasset id-demm tiela' għal rasha.

Bir-roġħda li qabditha waqgħet gozz fl-art, tolfoq u tixher. Imbagħad ftakret f'San Mitri, u telqet tgħaggel lejn il-knisja.

Waslet il-knisja tirtogħod fuq riglejha u nxejtet għarkupptejha quddiem il-kwadru fuq l-artal.

"San Mitri," bdiet titolbu bl-akbar ħrara. "Idħol int għaliya f'din is-siegħa tal-biża'. Agħmel li b'xi mod ibni jigi lura. Roddli⁹ 'l Mattew lura u sakemm immut ma jgħaddix jum bla qasba żejt tixgħel quddiemek."

Žgugina talbet fuq li talbet. Għajnejha mtlew bid-dmugħ. Bdiet tara kollox jicčaqlaq.

Dehriha li rat lil San Mitri jinqala' mill-inkwatru biż-żiemel b'kollox.

Ratu għaddej minn ħdejha u ħiereg mill-bieb, u ratu jsuq iż-żiemel lejn ix-xini tas-sibbiena.¹⁰

Žgugina ħasset l-art iddur biha, u ħassha ħazin.

Meta stejgret,¹¹ rat lil Mattew ħdejha u għannqitu bil-ħerqa ta' omm li taf tħoss u taf tħobb.

Imbagħad ħarset fuq l-artal. Il-kwadru ta' San Mitri kien għadu hemm.

X'kien gara sewwasew?

Mattew qalilha, "Meta x-xini kien tbiegħed gmielu, it-Torok bdew juru lejn xi ħaġa għejja lejhom fuq il-baħar. Jien ħarist ukoll. Rajt żiemel abjad jofroq¹² il-mewg u rajt rikkieb bix-xabla f'idu. Għedt f'qalbi, dak qisu San Mitri! Xi ħadd għibidni lura u ma rajt xejn iżjed ħlief il-furbani jigru 'l hawn u 'l hemm; kienu mifxulin sew.

⁹ agħtini

¹⁰ ħallelin tal-baħar

¹¹ giet f'tagħha

¹² jaqsam

Imbagħad ħassejt min jaqbdani u jiġbidni għal żaqqi fuq żiemel. Kont wiċċi 'l isfel u r-rikkieb ma stajtx narah sew. Imma jkolli ngħid, kien San Mitri.

Dan baqa' jniggeż iż-żiemel bl-ixpruni,¹³ u ż-żiemel baqa' jofroq il-baħar, sa ma tlajna l-art u ergajt sibt ruħi hawn!"

Žugina ħarset lejn il-kwadru. Mill-qiegħ ta' qalbha ħarget kelma waħda biss: "Grazzi!"

U l-wegħda tagħha żammitha. Kemm damet ħajja, qatt ma naqset li tixgħel qasba żejt quddiem il-kwadru ta' San Mitri.

"Sewwa għedt pa," qal Johnny wara ftit. "Storja sabiħa din ta' San Mitri. Imma, ngħid jien, x'għandha x'taqsam mad-dawl fil-baħar?"

"Għandek raġun," qabeż zijuh Gawdenz. "Għandek taf li xi żmien wara, l-art fejn kienet il-knisja nizlet waqt terremot u għebet¹⁴ fil-baħar.

Dik il-knisja li tara fuq il-kap hi oħra li bnew ir-raħħala aktar tard. Il-knisja tal-leggenda tinsab mgħarrqa fil-baħar, sewwasew fil-post fejn int qed tara d-dawl.

In-nannu niftakru jgħid li xi bugħaddasa darba nizlu jaraw id-dawl imnejn ġej. Meta telgħu qalu li l-knisja l-antika ta' San Mitri għadha sħiħa, ilma ma fihix, u l-qasba żejt tal-armla għadha taqbad lejl u nhar.

Hu dak id-dawl li kultant jidher f'lejliet mudlama bħal tal-lum."

¹³ ogġetti li jniggeżu

¹⁴ sparixxiet

Johhny ma lissinx kelma oħra. Baqa' jħares lejn id-dawl ħadrani jixgħel u jilgħab mal-mewgiet biswit¹⁵ id-dgħajsa.

Fis-skiet tal-lejl deherlu wkoll li sema' t-tokki ħfief ta' xi qanpiena ċkejna telgħin minn qiegħ il-baħar.

¹⁵ Quddiem

Il-Poeżiji Obbligatorji

Raħal Twelidi ta' Karmenu Vassallo

Ara paġna 40, *Nadriet 1*, ed. Tarcisio Zarb, Diviżjoni tal-Edukazzjoni

Seta' kien akbar - seta' kien isbaħ,
raħal twelidi - jogħgobni sħiħ:
u dinja ġdida - u ġenna ġdida
id-dawl ta' mħabbti - jurini fih!

Jien kont u għadni - jien kont u nibqa',
raħal twelidi - miegħek marbut:
xejn akbar minnek - xejn isbaħ minnek
ma nsib jew nara - sakemm immut.

Għallimtni nagħder - u nħobb lil għajri;
għallimtni nimxi - fit-triq tad-dawl;
għallimtni naqdi - dmiri nisrami;
għallimtni s-Sewwa - li tak San Pawl.

Seta' kien akbar - seta' kien isbaħ,
raħal twelidi - jogħgobni sħiħ:
u dinja ġdida - ġenna ġdida
id-dawl ta' mħabbti - jurini fih!

Tristis Est Anima Mea ta' Ruzar Briffa

Ara paġna 37, *Nadriet 1*, ed. Tarcisio Zarb, Diviżjoni tal-Edukazzjoni

Fil-ħemda tal-Ġetsemani,
F'misteru ta' bil-lej',
Kien waħdu,
Waħdu,
Waħdu
Qed jitlob il-Feddej.

Ma sabx min jishar miegħu
U jaqsam id-diq tiegħu,
U waħdu,
Waħdu,
Waħdu
Beka bid-dmugħ tad-demmm,
Għax lemaħ it-tragedja
Ta' Ġerusalemm

U wara sallbuh,
U wara qatluh!

Elfejn sena wara
Ank'aħna niċċduh!

Tifhira lil Malta ta' Ġan Anton Vassallo

Ara paġni 2-3, *Nadriet 1*, ed. Tarcisio Zarb, Diviżjoni tal-Edukazzjoni

<p>Int sabiħa, o Malta tagħna! Mhux għax Malti nfaħħrek jien; Issemmik id-dinja kollha, Magħruf għmielek kullimkien.</p>	<p>B'kull tifhir, o Gżira mbierka Il-għorrief semmewk, kitbuk; Għal insiġ idejn uliedek Elfejnsena ilu faħħruk.</p>
<p>Imgħottija bl-isbaħ sema, 5 L-ogħna dawl ix-xemx tagħtik, Ma xxawtekx, bil-ħlewwa ssaħħnek, Ġid iġġiblek u tqawwik.</p>	<p>Liema ħaġa li fik tinbet 25 Tjieba u benna ma turix? Il-laringa, il-frawla tiegħek Min fid-dinja ma jsemmix?</p>
<p>Fik il-bard lil ħadd ma jikser Meta x-xemx tgħaddilek bgħid, 10 Ma jigix inhar tul sena Illi ma jsaħħnekx xi ftit.</p>	<p>U xi ngħid mill-għasel tiegħek? Liema bniedem ma jfaħħrux? 30 Jekk iduru d-dinja kollha Oħla minnu ma jsibux.</p>
<p>U l-art tiegħek kulma tagħmel Kollu tajjeb, kollu bnin; Ġewwa bliethom il-frott tiegħek 15 Jixtiquh wisq barranin.</p>	<p>Fik il-qronfla, fik il-warda Biex tħawwilhom l-angli ġiet, Imkien għmielhom, imkien bħalhom, 35 Fihom riħa tas-smewwiet.</p>
<p>Illi l-ġid bil-wisq tagħtina Qaluh fl-ibgħad żminiġiet; Filli tagħti għad li żgħira Tisboq 'il bosta artijiet. 20</p>	<p>Ġewwa fik, o Gżira tagħna, Ħlief il-ħlewwa ma tidhirx; U kif le, jekk ismek, ismek Ħlief il-għasel ma jfissirx? 40</p>

San Franġisk u l-Gamie ta' Ġuzè Delia

Ara paġni 6-7, *Nadriet 1*, ed. Tarcisio Zarb, Diviżjoni tal-Edukazzjoni

<p>Kien ix-xahar tal-ġmiel u tad-dija, Meta kollox ilellex u jfuħ, Meta kollox iħaddar u jarmi U l-ward jonfoħ u jbexxaq għall-ftuħ.</p>		<p>'Ibni ruħi, għax tjassar bla ħtija 25 Dawn l-għasafar hekk ġwejda u ħiemda? Għax taħqarhom, imsejkna, x'għamlulek? La tkunx kiefer, itlaqhom ħelsin?</p>
<p>Beda jżernaq ... fuq l-art, fuq il-baħar, 5 Beda jroxx l-ewwel dawl tat-tbexbix, Kull fejn timraħ il-ħarsa, bħal ġawhar, Tleqq in-nida fuq truf il-ħaxix.</p>		<p>Baqā' jħares it-tfajjel – bħal wieħed Quddiem Anġlu tas-sema, mibluġħ 30 Dak il-kliem daħal, niżel ġo qalbu Hekk bil-qawwa li baqā' mirbuħ.</p>
<p>F'dik is-siegħa ta' għaxxa, ta' seħer, Qalb l-għelieqi miżgħuda bil-ward, 10 Il-Qaddis minn t'Awwissu kien waħdu Miexi, jitlob ... bħal Anġlu fuq l-art.</p>		<p>Fetaħ b'rogħda l-bieb ċkejken tal-qafas Kollha ħarġu, it-tjur minnufih; Mhux fil-beraħ jew fl-għoli tas-siġar 35 Lanqas xterdu jew diebu mar-riħ.</p>
<p>Tfajjel ċkejken dlonk jgħaddi minn fejnu F'wiċċu l-bewsa tal-barka, tas-sliem, Sbejħa, rżina, bħad-difa tas-sema 15 Ħarstu ħiemda, mixħuta 'l quddiem!</p>		<p>Kollha daru mar-Raheb tal-Verna, Fuq dirgħajh, madwar rasu, ma' jdejh... Rashom ċkejka jħokkulu ma' wiċċu Dik ħarsithom imsammra f'għajnejh! 40</p>
<p>Kellu f'idu, miġbura magħluqa Ġewwa qafas, xi ftit gamimiet, Rixhom sbejjaħ u griżi u melliesi Ħars'thom ħelwa, bħal mewġ fil-qaliet. 20</p>		<p>Il-Qaddis ziegħel bihom, daħkilhom Daħka ħelwa ta' mħabba, ta' ferħ, Rasshom miegħu, ma' sidru, fuq qalbu, Donnu fihom sab l-hena u s-serħ.</p>
<p>Ħass bħal ħasra San Franġisku xħin rahom Hekk mikduda taħt jasar imqit, U sejjaħlu lit-tfajjel maġenbu, U kliem qallu ta' ħniena, ta' ġid.</p>		<p>Baqā' bihom jithenna u jitgħaxxaq - 45 Hekk kif l-anġli jitgħaxxu f'din l-art, Sakemm taru minn fuqu, sa diebu Ġewwa l-beraħ ifewwaħ bil-ward!</p>

Għażla ta' poeziji u kanzunetti li minnhom l-għalliema jridu jagħzlu ħamsa.

Il-Kebbies tal-Fanali ta' Anton Buttigieg

Ara pagna 41, *Nadriet 1*, ed. Tarcisio Zarb, Diviżjoni tal-Edukazzjoni

Kull flgħaxija
Kif mal-għabex
Tnin u tmut saħħet il-jum,
Jigi Majsi bis-sellum
U jixgħelli taħt it-tieqa
Fanal ċkejken,
li tal-lejl itaffi d-diqa

Saħħti wkoll
Qed inħossha tmut kuljum;
Izda msejkna l-Poeżija,
Kull flgħaxija
Dlonk tixxabbat mas-sellum,
U ġo qalbi
Tixgħel naqra ta' fanal
Illi jtaffi ftit tad-diqa sa ma jmut ta' ħajti l-fdal.

Allaħares ma kienx Majri
Illi jagħmel ftit tad-dija;
U ma' Majsi - allaħares -
Ma kinitx il-Poeżija.

L-Ambjent ta' Mary Puli

Meħuda mill-ktieb *Zbrixx* ippubblikat mill-Wise Owl Publications,
www.wiseowlmalta.com

Mort fuq blata
ħdejn il-baħar,
smajt il-ħut
igerger sħiħ,
għax iddejjaq,
xaba' jibla'
ilma mnigges
sa ġol-qiegħ.

Mort niggerra
fil-kampanja,
skart u żibel
kullimkien,
gergru s-sigar
u l-għasafar
bl-arja mniggsa
ndafa mkien.

Meta ngħaddi
minn ġot-toroq,
dħaħen, trab
ma' kullimkien,
ma nafx meta
ser nitgħallmu
nibżgħu aktar
għall-ħolqien.

Żewġ limerikki ta' Guido Lanfranco

meħudin mill-ktieb *Ċajt bil-Limerikki*, ippubblikat mill-Wise Owl Publications,
www.wiseowlmalta.com

Sagristan

Kien hemm tifel xtaq jilħaq sultan,
Jekk mhux hekk forsi jsir kappillan;
Beda jitlob kuljum
U fil-knisja hu jdum,
U għalhekk malajr sar sagristan.

X'ħin hu?

Is-Sur Karm għandu mitt arlogg fin;
Kollha jtektku u sbieħ ħdejn xulxin;
Dawn fil-ħin ma jaqblux,
U flimkien ma jdoqqux,
Għalhekk qatt ma jaf jgħidlek il-ħin!

Id-Dragn ta' Trevor Zahra

meħuda mill-ktieb *Żveljarin*, Merlin Publishers, 2001

Ġol-ħitan kbar tad-djar tagħna,
Hemm maqful dragun tan-nar,
Li jekk tittrattah kif jixraq,
Jgħinek sew fix-xogħol tad-dar.

Jekk inħalluh bi kwietu,
Bla ndħil u bla tfixkil,
Il-frigġ jaf iħaddmilna,
U l-magna tal-ħasil!

U malli jibda jidlam
Jimlielna d-dar bid-dija,
Anki jsaħħnilna l-banju,
U l-ħadida tal-mogħdija.

U fis-sajf il-fann idawwar
Sabiex sħana ma jkollniex,
U fix-xitwa jieħu ħsiebna
U jsaħħnilna wkoll il-friex.

Ġol-ħitan kbar tad-djar tagħna
Id-dragun jgħix donnu lsir,
Dejjem lest sabiex jaqdina,
Bla dewmien u bla tgergir.

Izda jekk tipprova tmissu
Minnufih joħroġ għalik;
Jaf iriegħdek waħda sewwa,
Jaf ibasktek ... jaf jixwik!

Il-Kanzunetti

Għawdex Inti Djamant

Mużika: Dominic Grech

Lirika: Emmanuel Ellis

Kantant: Dominic Grech (The Tramps)

Għawdex gżira tal-għoljiet
Fik il-paċi fik is-skiet
Art mogħnija bl-isbaħ ġmiel
Kif sawruk jien m'għandix ħjiel

Sisien saqwi u sejjieħ
Bajjiet jagħxqu ma' kull riħ
Baħar ikħal dawra mejt
Lilek jien dejjem għożżejt

*Inti Djamant
F'nofs il-Mediterran
Għawdex int biss,
Tagħtini s-serħan
Bik ferħan*

Id-Dabrani u Ta' Kuljat
Il-Flarrax widien u blat
In-Nuffara u ta' Ġelmus
U l-Kastell tant kuragguż

Koppli, niċeċ kullimkien
Maqdes kbir mill-eqdem żmien
Daqq ta' qniepen kant ta' tajr
Lill-Mulej inrodd il-ħajr

*Inti Djamant
F'nofs il-Mediterran
Għawdex int biss,
Tagħtini is-serħan*

Il-Bajja tal-Mellieħa

Lirika: Anthony Fenech
Mużika: Joseph S. Grech u Paul Abela
Kantant: Sammy Bartolo (New Cuorey)

Jekk f'Malta hawn veduta ferm sabiħa
bla dubju hija l-Bajja tal-Mellieħa
Imzejna kollha ġonna, sigar, fjuri,
Li jgħaxxqu kemm l-awturi u l-pitturi

*Il-Maltin imkabbrin
b'din il-Bajja tassew ferħanin,
Għax imżewġa b'kull gmiel naturali,
Baħar kaħlani, bl-għelieqi mħaddrin*

Fis-sajf kulħadd imurlek sal-Għadira
għax f'Malta l-poplu tagħha din jammira,
Turisti ta' kull sena jżuruha
U kull tifħir lilha huma jagħtuha

*Il-Maltin imkabbrin
b'din il-Bajja tassew ferħanin,
Għax imżewġa b'kull gmiel naturali,
Baħar kaħlani, bl-għelieqi mħaddrin*

Hemm tempju fil-quċcata fuq il-għolja,
li jfakkrek f'jum il-festa tal-Vitorja,
Santwarju ferm qaddis bi storja kbira
Ta' meta San Pawl ġab il-fidi l-gżira

*Il-Maltin imkabbrin
b'din il-Bajja tassew ferħanin,
Għax imżewġa b'kull gmiel naturali,
Baħar kaħlani, bl-għelieqi mħaddrin*

*Il-Maltin imkabbrin
b'din il-Bajja tassew ferħanin,*

Ħdejk

Lirika: Joe Julian Farrugia
Muzika: Renè Mamo
Kantanta: Julie Zahra

Kemm nixtieqni ħdejk
Il-ħin kollu nixtieqni ħdejk
Tixxennaq din il-qalb
Trid li tkun dejjem miegħek
Kif nista' ngħix mingħajrek jien?

Kull meta tkun 'il bogħod
Bla nista' nilħqek
Inħossok parti minni li m'għandix
Kemm idum ma jgħaddi l-ħin
Donnhom is-sigħat weqfin
Lejn is-sħab fis-sema ndur
U nistħajlek hemm

Kemm nixtieqni ħdejk
Kulma tagħmel jigbidni lej
Kull kelma, kull għemil
Aktar jikkonvincuni
Għamiltli ħajti l-isbaħ zmien
Kif nista' ngħix mingħajrek jien?

Inħossni fejn inkun nitkellem miegħek
Bħalkieku tkun magenbi fejn immur
Jien imwiela biss għalik
Ma rrid naħseb xejn ħlief fik
Qatt li waħdi żgur li qatt
Waħdi żgur li qatt

Għax nixtieqni ħdejk
Il-ħin kollu nixtieqni ħdejk
Tixxennaq din il-qalb
Trid li tkun dejjem miegħek
Kif nista' ngħix mingħajrek jien?

Mingħajrek musbieh bla dawl
Tixxennaq din il-qalb
Għax trid li tkun għal dejjem qrib

Kemm nixtieqni hdejk
Kulma tagħmel jigbidni lej
Kull kelma, kull għemil
Aktar jikkonvincuni
Għamiltli hajt l-isbaħ żmien
Kif nista' ngħix mingħajrek jien?

Kif nista' ngħix mingħajrek jien?

Il-Festa

Lirika: Joe Friggieri
Muzika: Charles Camilleri
Kantanta: Mary Rose Mallia

Bandalori kollha lwien,
karti żgħar ma' kullimkien,
u bajd, imqaret, paljijiet,
sparar bħal tagħna m'hawn imkien.

It-tfajliet u l-ġuvintur
libsu qomos kull kulur,
mal-briju u l-qbiż hemm ara x'gej,
għajjat u daqq il-març għaddej.

Ara ftit 'il tat-trumbetta
qisu laħaq kapural,
kemm hu goff tal-kurunetta,
dawn tal-banda kollha qsar.

Isma' x'tgħajjat Margerit,
karamelli tal-penit,
sold erbgħa, mela nixtru tnejn,
għalik, għal Ġorg, għal Rita xejn.

Trid nixtrilek xi ġelat?
U ajma din kemm ġej ksuħat!
Tassew Mari m'għandix aptit,
inħossni mtlejt b'dak l-istuffat.

Mela tridx *hotdog* miż-żgħar?
U mhux xorta, żgħar u kbar?
Mela għidli, trid ftit karawett?
Mari erħilna miż-żufjett!

Fejn qegħdin iz-zija Betta?
Hemm ar'hom mal-parrukkier.
Min hi dik? dik Auntie Ċetta.
Kif issebbħu iz-zuntier!

Bil-murtali tal-kulur,
rasi nħossha qiegħda ddu,
u ferħ u briju kullimkien,
sparar bħal tagħna m'hawn imkien.

KC

Lirika: Philip Vella

Muzika: Philip Vella

Kantanta: Christine Haber

Is-sigla tat-teleserje KC ta' Eileen Montesin

Jekk hi iebsa t-triq,
Hekk hi l-ħajja, bi nżul u bi tlajja',
Biss għajnuna ssib,
Jekk lil għajrek tistmah ta' ħabib.

Trid tkun ċert u sod,
Biex żgur ħadd qatt ma jgħaddi minn fuqek,
U llum naħseb fhimt,
Dal-messaġġ li m'għand omni tgħallimt...

*Fejn hemm ir-rieda, b'xi mod issib triq,
B'qalbek żagħżuġha, takkwista x'tixtieq,
ma tridx taqta' qalbek, għax qatt mhu tard wisq,
Ma jgħoddx kemm għandek età...*

*Il-ħajja sabiħa, kull jum jisbaħ gdid,
Hi kaxxa magħluqa, b'sorprizi kemm trid,
għal kull sabta 'l isfel, hemm min lest jgħollik,
Is-sabiħ trid tara tarah.*

Ma tridx tagħti wisq,
Bi tbissima tiffranka tilwima,
Tista' ssib ir-risq,
Jekk żagħżuġha żzomm qalbek maż-żmien...

Jien inwiegħdek kenn,
Mill-irwiefen, jien tarka ta' impenn,
U llum naħseb fhimt,
Dal-messaġġ li m'għand omni tgħallimt...

*Fejn hemm ir-rieda, b'xi mod issib triq,
B'qalbek żagħżuġha, takkwista x'tixtieq,
ma tridx taqta' qalbek, għax qatt mhu tard wisq,
Ma jgħoddx kemm għandek età...*

*Il-ħajja sabiħa, kull jum jisbaħ gdid,
Hi kaxxa magħluqa, b'sorprizi kemm trid,
għal kull sabta 'l isfel, hemm min lest jgħollik,
Is-sabiħ trid tara tarah.*

L-Avukat tal-Karozzin

Kliem: Mikiel Abela
Muzika: Mikiel Abela
Kantant: Enzo Gusman

Mill-Furjana dritt għall-Bombi instema' nieżel karozzin, il-ħin kien nofsillejl skorra bil-purtieri magħluqin.		Martu taret minn gos-sodda u għal barra tgħidx kemm griet, fetħu l-basket, sabu tifel qisu anglu tas-smewwiet.	30
Ġewwa kellu mara riekba ma kenitx żgħira fl-età bil-għonnella, sorra u basket ħa jwassalha Tal-Pietà	5	Mizzewġin, tfal qatt ma kellhom tistgħu taħsbu kif ħatfuh, imxi navżaw 'il-gustizzja ngħidulhom 'l dan irrabbuh.	35
Tal-karozzin ma rax lil wiċċha ma jafx hix fqira u anqas sinjura għaliex din fid-dlam waqqfitu biex kemm tista' tibqa' mistura.	10	Il-gustizzja ħallithulhom qalulhom biex iżommuh, ikun bihom quddiem Alla u kunjomhom stess jagħtuh	40
Fin-niżla taċ-ċimiterju talbitu naqra jwaqqfilha qaltlu stenna nieżla naqra ħsieb il-basket ried jeħdilha	15	Tawh kunjomhom Camenzuli kif għandhom Karmena u Leli, u peress li mill-mewt salva, għażlu l-isem ta' Danjeli.	
Jistennieha xeba' u telaq, hu u ż-żwiemel għajjenin, mar l-Imcida ħalli jżarma fejn il-Għajn tal-Ħasselin.	20	Biex ma ntawwalx dat-tifel kiber, sar ġuvni moħħu miftuħ, ħafna flus kienu jħallsulu għax fl-aħjar skejjel bagħtuh	45
Jinzel fetaħ ir-remissa biċċa xemgħa mar isib fil-karozzin sema' l-biki ta' tarbija tal-ħalib.		Danjeli studja l-ligi tant ħadha bis-serjetà, ta' avukat kien ħa l-lawrja minn ġol-Università	50
Mar jigrj jgajjem lil martu u qalilha kulma ġara, fil-karozzin għandu tarbija ħallithielu waħda mara.	25	Hawnhekk bdietlu l-karriera 'ekk taqilgħu mhux se jibdielek minn ġol-qorti toħroġ tidħak għax il-kawża jrebbaħhielek	55

Issa Leli biegh iż-żiemel, anke biegh il-karozzin, Danjeli zammhom sinjuri, kienu jgħixu mhuz hażin.	60	Danjeli qallu x'ferħa tajtni Kull m'għedtli kollox preciz, ħatfu miegħu, għannqu u biesu, inti missieri, il-għaziż.	
Darba waħda kien hemm raġel li bi qtil ġie akkużat, kien hemm żball, kien innocenti qala' lilu avukat.		Qallu missier issa ibqa' magħna, l-imgħoddi kollu ninsew, aħna ngħixu l-erbgħa f'daqqa u b'li naqla' ngħaddu sew.	85
Kieku rajtuhom jithaddtu tindunaw it-tnejn min huma, għaliex tant kienu jixxiebh, tista' tgħid fula maqsuma.	65	Qallu ibni jien kont ġuvni għall-Awstralja emigrajt tajt somma ta' flus lil ommok kont nibagħtilha kulma qlajt.	90
Danjeli baqa' mistagħġeb, iċċassat fuq il-klijent, qallu provi nakkwistalek u noħorgok b'innocent	70	Imm' ommok ma semgħetx minni, sabet mara mill-ħallelin, ħadtilha l-flus kollha u telqitek fil-karozzin.	95
Waqt il-ġuri x'difiza għamel dan il-bravu avukat, bil-provi u l-argumenti lilu ħarġu liberat	75	Qallu missier mur sib 'l omni li sibtni fittex għidilha, anke għandek tagħmel bħali, u jekk żbaljat għandek taħfrilha.	100
Danjeli ħadu d-dar tiegħu, Qallu storja ta' interess, Danjeli sema' l-istorja u sab li kien missieru stess.	80	Qallu 'l ommok mhux se tara għaliex qiegħda mal-mejtin u jien kelli grazzja li sibtek l-avukat tal-karozzin.	

Il-Biblijografija

- Casha Charles, (2012). *Darbtejn Insiru Tfal*. Klabb Kotba Maltin.
- Debattista Alfred, (2004). *Helwin u Mexxejja*. Transplant Support Group, Malta.
- Fenech Victor, (2004). *Leggendi minn Malta u Għawdex*. Kotba Merrill, Promotion Services Limited.
- Lanfranco Guido. *Ĉajt bil-Limerikki*. Wise Owl Publications.
- Magro Charles, (1994). *It-Tfajla Ġurdien u Stejjer Oħra*. Pubblikazzjonijiet MUT.
- Puli Mary. *Żbrixx*. Wise Owl Publications.
- Sammut Saviour, *Il-Ħrejjef t'Esopu*. (Tliet kotba). Wise Owl Publications.
- Żahra Trevor, (2001). *Żveljarin*. Merlin Publishers.
- Zarb Tarcisio, (2001). *Nadriet 1*. Diviżjoni tal-Edukazzjoni.